

Van buiten leren

Steeds meer docenten gebruiken cultureel erfgoed bij hun onderwijs.

Hoe kan je dat het beste aanpakken? Welke valkuilen kan je omzeilen?

Hoe ga je om met de erfgoedinstellingen op je pad?

Leer van collega's! De ervaringen van het netwerk 'Cultureel erfgoed in het Studiehuis' zijn nu te boek gesteld.

De afgelopen jaren hebben acht scholen samengewerkt in het netwerk 'Cultureel erfgoed in het Studiehuis'. Zij onderzochten hoe het cultureel erfgoed gebruikt kon worden bij het vormgeven van inspirerend onderwijs en een activerende didactiek. De belangrijkste conclusie was dat monumenten, museumobjecten, historische en hedendaagse stadsgezichten, gebruiksvorwerpen, archiefmateriaal en archeologische opgravingen een betekenisvolle instap bieden en kunnen dienen als didactische instrument bij kleinere en grotere onderzoekopdrachten in de basisvorming, de leerwegen en in het studiehuis.

Voor docenten geschiedenis is dit geen verbazingwekkende conclusie. Velen maken incidenteel of structureel al gebruik van cultuurhistorisch erfgoed. Toch leverde het netwerk ook voor hen een bruikbare verdieping van de bestaande ervaringen op: met name wat betreft onderzoekend leren, vakoverstijgend werken en voorbereiding, in de school en met de andere betrokkenen.

Peter van der Zwaal is docent geschiedenis en werkt als onderwijskundig adviseur bij Cordys onderwijsprojecten.

Vaak zijn bezoeken aan musea, archieven of historische stadscentra opgenomen als een illustratie of verwerking van de lesstof. Naast de opdrachten bij de tekst en bronnen van het schoolboek biedt een excursie de mogelijkheid om vragen te maken bij een nieuwe bron. Veel musea leveren standaard lesbrieven die uitgaan van een sterk geleide opvatting van leren. Voor leerlingen is de relevantie van de excursie vaak gering en ze zijn in een rap tempo door de museumzalen heen.

Wil een bezoek aan een museum, een monument of een archief zinvol zijn, dan is het van belang dat leerlingen de plek, ook al is hij buiten de school, zien als een van de plaatsen waar je wat kunt leren, waar je dus kennis en inzichten kunt opdoen en vaardigheden kunt gebruiken.

Het van belang dat de leerlingen met een eigen vraag komen of deze leren stellen aan de hand van wat zij zien. De taak van docenten ligt meer in het losmaken van enthousiasme bij de leerlingen en hen helpen hun energie te richten, zo blijkt uit de ervaringen van docenten van het Twents Carmel-lyceum (TCL).

Onderzoekend leren

Een van de projecten van het TCL was een onderzoekopdracht in Ootmarsum onder de titel 'Overall kun je

leren'. Dit historische stadje ligt dicht bij de school.

Peter Wester, conrector en docent geschiedenis: *'De onderzoekopdracht bestond uit vier onderdelen. Eerst moesten de leerlingen een deel van het stadje verkennen, een straat of een gebouw. Ze kregen daarvoor een historische foto en een beschrijving. Aan het eind van de opdracht moesten ze een aantal onderzoeksvragen geformuleerd hebben.*

Bij het tweede deel moesten ze in de bibliotheek en bij informanten op zoek gaan naar antwoorden. Aan het einde van de dag konden ze elkaar een kleine rondleiding geven.

Op de tweede projectdag voerden de leerlingen gesprekken met inwoners en toeristen. Ze moesten erachter zien te komen of deze twee groepen op eenzelfde manier naar de straat of het gebouw keken, of zij belang hechtten aan de straat of het gebouw.

Tot slot bereidden de leerlingen een ict-presentatie voor waarin ze onder meer ingingen op de vraag of ze de mening van de geïnterviewden deelden.'

Bij de opdracht kregen de leerlingen dus de ruimte om zelf een relevante en te beantwoorden vraag te stellen. Voor de betrokken derdeklassers was dit een nieuwe benadering. Bij de evaluatie van het project bleek dat de leerlingen de opdracht te ingewikkeld en te open

Enkele tips bij het benaderen van personen die waarschijnlijk niet veel ervaring hebben met het voorlichten of ondersteunen van leerlingen bij een open opdracht

- Betrek ze al bij de planvorming, laat ze meegroeien met het project.
- Bedenk van tevoren wat hun belang van deelname aan het project is of kan zijn.
- Bespreek de doelstellingen van de opdracht en de werkwijze die van de leerlingen verwacht wordt van te voren met ze.
- Vraag hen of zij ook eigen doelstellingen en verwachtingen hebben (bijvoorbeeld een verslag in een verenigingsblad).
- Gebruik hun enthousiasme om de voorbereidingsgroep te stimuleren.
- Maak duidelijk wat het startniveau van de leerlingen is.
- Probeer hen op school te ontvangen.
- Betrek hen bij de evaluatie van het project.
- Pas doelstelling en/of werkwijze aan, zoek andere informanten of sla het gehele onderdeel over, als blijkt dat de externe betrokkene niet aan de vragen van de school kan voldoen. Dat voorkomt een hoop frustratie.

32

vonden. Een leerling vertelt: 'De opdrachten waren niet allemaal even duidelijk en dan moest je er zelf achter komen hoe het moest. Ik denk dat het een onderdeel van het project is, dat je zelf moet uitvinden wat je moet doen, maar ik vond het moeilijk omdat je zelf allemaal dingen uit moest zoeken. Je wist eigenlijk niet wat je moest doen.' Een van de docenten vertelt dat de leerlingen niet zomaar aan de slag gingen. 'Het motiveren van de leerlingen

Publicatie

Over de ervaringen van de netwerk-scholen en over het museumproject zijn een boek en een video verschenen onder de titel *Van buiten leren – ervaringen met het gebruik van cultureel erfgoed als externe leeromgeving in het voortgezet onderwijs*.

Deze zijn afzonderlijk verkrijgbaar bij de boekhandel of direct bij de uitgeverij (Garant, tel. 055 – 552 0625).

De prijs van het boek is circa f25.-, van de videoband is circa f55.-.

Meer informatie is verkrijgbaar bij Erfgoed Actueel, tel. 020 – 427 0880 www.erfgoedactueel.nl

kostte relatief veel meer tijd dan bij een klassikale les.'

Als leerlingen zelfstandig aan de slag moeten gaan is het niet de taak van de docent om ze voort te slepen van vraag naar vraag. Bij dit soort grote opdrachten moeten de leerlingen in de startfase voldoende energie hebben gekregen om zichzelf aan de gang te kunnen houden.

Samenwerken met (ervarings)deskundigen

Op grond van de ervaringen van het TCL hebben de netwerkscholen enkele adviezen opgesteld voor docenten die een project willen starten met mensen die niet gewend zijn om met leerlingen te werken. Het gaat om (ervarings)deskundigen die minder weet hebben van 'de wereld die school heet'. Buurtbewoners, leden van de lokale heemkundekring of zelfs lokale ambtenaren kunnen vaak een goede bijdrage leveren aan onderzoeksoptdrachten, bijvoorbeeld door mee te werken aan een interview. De meeste deskundigen zijn echter niet gewend aan een onderwijssituatie, ze kennen de visie op leren in het studiehuis niet en starten – als ze door de school niet goed voorbereid zijn – gemakkelijk op de verkeerde manier. Hun enthousiasme en vakkennis is hun belangrijkste kwaliteit maar tevens hun grootste valkuil. Ze beginnen veelal met uitgebreide en detaillistische beschouwingen, gaan uit van een brede voorkennis of herhalen alles wat de leerlingen net moeizaam zelf hebben uitgezocht. Soms ook komen ze in een paar zinnen met de antwoorden waarvan een docent gehoopt had dat de leerlingen daar zelf in de loop van het onderzoek achter zouden komen.

Een 'coachende' voorbereiding van deze betrokkenen blijkt goed mogelijk. Zo kan hen bijvoorbeeld in een voorgesprek duidelijk gemaakt worden dat niet het antwoord zelf het doel is van de opdracht, maar dat het gaat om het vinden van het antwoord.

Vakoverstijgend werken

Op de Stedelijke Scholengemeenschap Nijmegen (SSgN) heeft men veel ervaring met het gebruik van cultureel erfgoed om vaardigheden aan te leren. Daarbij wordt vakoverstijgend gewerkt. De school heeft vanaf de eerste klas projecten waarbij de leerlingen actief aan de slag gaan buiten school. De

vierde klassen havo en vwo nemen allemaal deel aan het museumproject. Hierbij zijn de leerlingen een week bezig met een (praktische) opdracht in een museum, een archief of een monument.

Peter Seijbel, corrector bovenbouw en onderwijskundige zaken: 'Wij hebben eind jaren zeventig voor cultuur gekozen omdat de school een te sterk sportimago kreeg. In de lessentabel van de onderbouwklassen hebben we een groot aantal expressievakken: van tekenen en handvaardigheid via dans en drama naar video. In het museumproject dat we voor de vierde klassen havo en vwo organiseren, draait het niet alleen om cultureel erfgoed, maar ook – of misschien vooral – om vaardigheden: sociale vaardigheden, presentatievaardigheden, onderzoeksvaardigheden, enzovoort.' ...

'Wat helemaal niet werkt is vanaf de derde klas met grote groepen allemaal hetzelfde gaan bekijken. Het wordt een wedstrijd museumrennen en daarbij bereik je eerder het tegendeel. Wat wel werkt is onze aanpak bij het museumproject waarin we twee of drie leerlingen met een duidelijke opdracht maar ook met een heel duidelijke planning op pad sturen. De leerlingen stellen zelf een vraag en zoeken mensen en voorwerpen die kunnen helpen bij het beantwoorden van een vraag. Om het niet vrijblijvend te laten zijn laten we de leerlingen aan het einde van de rit een goede presentatie verzorgen.'